

**gransknings
nämnden
för radio och tv**

BESLUT

2010-11-15

Dnr: 10/00145

(257/10)

SAKEN

Banderoll, UR (SVTB), 2010-01-19, program om finansmarknaden; fråga om opartiskhet

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kravet på opartiskhet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om hur det ekonomiska systemet fungerar, vilka drivkrafter som påverkade den och vad som kan få finansbubblor att spricka. Inramningen var en boxningsmatch där den större och starkare boxaren representerade marknaden. Han var inte intresserad av vare sig domare eller regler och han sa:

Sju, åtta, nio, tio och han är knockad. Den starkaste vann igen. Precis som det ska det va. Och det är lite så som finansmarknaden fungerar, den starkaste vinner och så finns det ju de som menar då att det här systemet skulle vara orättvist, och att det kan leda till ekonomiska kriser. Öh, jag är stor, stark, jag slår hårt och jag är smart. Är det mitt fel att han är liten, klen, dum? Jag menar, skulle det vara mitt ansvar?

En nationalekonom och två journalister intervjuades om hur finansmarknaden fungerar och hur finanskriser uppstår. De sa exempelvis att det behövs lagar som skyddar vanliga människor så att inte chefer i banker och företag kan ta sådana risker med andras pengar för snabb egen vinning. Nationalekonomen sa bland annat följande.

Alla kriser skapar ju elände och problem i form av arbetslöshet och folk kanske inte har råd att bo kvar där de bor och i fattiga länder kan ju en kris också skapa hunger och svält, därför att folk kan inte ens äta sig mätta. Men vilka som får betala sen, de är

sällan de som ställde till krisen. Nu kan vi se den senaste finanskrisen då som bröt ut på allvar 2008. Där var ju de som skapade krisen, som spekulerade finansmarknaderna. De fick enorma löner och bonusar och klarade sig helskinnade ur krisen. Några förlorade naturligtvis jobbet, men under tiden hade de tjänat väldigt mycket pengar. Man kan kalla det en jättelik springnota. Alltså när man smiter från restauranger utan att betala, så kan man se de här finansdirektörerna och så'n't, lämna efter sig en jättelik springnota, som skattebetalare och andra får betala.

ANMÄLAN

Anmälaren anser att de förklaringar som gavs av ekonomiska kriser och marknaden grundar sig på en ideologisk, socialistisk övertygelse och att programmet därför var partiskt. Vidare är anmälaren kritisk till att inte andra förklaringar till ekonomiska kriser togs upp.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges utbildningsradio (UR) anser att det anmälda programmet inte strider mot kravet på opartiskhet och anför i huvudsak följande. Tv-serien *Banderoll* är UR:s demokrati- och samhällsprogram som riktar sig till barn i årskurs 6-8. Programmen är uppdelade i olika teman och ska fungera som startskott när det gäller demokratiarbete och åsiktsträning. Programmen är uppbyggda för att rymma många frågor och åsikter som ger bränsle till fortsatta tankar och diskussioner.

Eftersom det i utbildningsprogram gäller att på ett så enkelt sätt som möjligt försöka förklara svåra och avancerade sammanhang för barn och ungdomar är det nödvändigt att ibland förenkla vissa bakomliggande fakta för att framställningen överhuvudtaget ska bli begriplig. Detsamma gäller val av medverkande där vikt måste läggas på förmåga att pedagogiskt kunna förklara svåra sammanhang på ett för målgruppen begripligt sätt.

Banderolls serie om ekonomi och den ekonomiska krisen är en serie i fyra program som enligt UR:s mening ska bedömas som en helhet. Serien handlar inte om olika ekonomiska system utan försöker utifrån vårt gällande ekonomiska system förklara olika begrepp kopplade till den ekonomiska krisen och sätta i dem i sitt sammanhang – ur barns perspektiv. Programmen är avsedda att användas i klassrummen som inledning till ett arbete och en diskussion om bland annat den ekonomiska krisen. Efter att ha sett programmen ska eleverna kunna gå vidare och diskutera frågor relaterade till ämnet. Till programserien finns även en lärarhandledning som ger lärarna tips och idéer på olika relevanta frågeställningar. Program måste enligt UR:s mening bedömas som en helhet.

Programmen i serien har tagit upp frågor som vilken roll vi konsumenter spelar i det ekonomiska systemet och konflikten mellan en ökad konsumtion och bristande naturresurser då den enklaste lösningen att ta ett samhälle ur en

ekonomisk kris är att få medborgarna att handla och konsumera varor samt hur det är att växa upp som fattig i Sverige. I det sista programmet i serien diskuterar författaren och debattören America Vera Zavala, före detta vänsteraktivist och Johan Ingerö, högerbloggare och redaktör på det liberala samhällsmagasinet Neo, frågan om fördelningen av världens ekonomiska resurser.

Det nu anmälda programmet i serien, *Banderoll om den ekonomiska krisen*, försöker förklara vad en ekonomisk kris är och varför den uppstår. Vad blev konsekvenserna i Sverige och i andra länder och hur har den ekonomiska krisen med sitt ursprung i bolånekrisen i USA påverkat barns vardag. Under inspelningen av programmet har personer från bland annat Svenskt Näringsliv, FN:s utvecklingsprogram UNDP, Dagens Nyheter, Sveriges Television, Sveriges konsumenter, Konsumentombudsmannen och Rädda Barnen intervjuats. Projektet har även utgått från de vanligaste använda läromedlen inom SO-undervisningen på mellanstadiet.

I programmet förekommer rollfiguren Boxaren. Boxarens roll är att försöka förklara hur det skulle kunna se ut på en marknad som helt saknar regler. Boxaren syftar att med sin överdrivna och satiriska stil väcka elevernas lust till kritiska ifrågasättanden och fortsatta diskussioner i klassrummet. Att använda provokation och satir som pedagogiskt grepp har använts genomgående i de olika *Banderoll*serierna.

Utöver Boxaren intervjuas i programmet nationalekonomen Stefan de Vylder, journalisten Peter Rawet samt journalisten och debattören Johan Ehrenberg och ger sin syn på bakgrunden till den pågående ekonomiska krisen. Mot bakgrund av att de är tillfälliga medverkande för vilka kraven på opartiskhet och saklighet är lägre ställda anser UR inte att deras uttalanden strider mot opartiskhetskravet.

AKTUELL BESTÄMMELSE

Enligt 6 § i UR:s sändningstillstånd ska programverksamheten bedrivas opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen. Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att den nya radio- och tv-lagen ska tillämpas på sändningarna. I den boxningsmatch som ramade in inslaget framställdes ”marknaden” som ond, ensam ansvarig för ekonomiska kriser och fri från regler. Framställningen var i den delen överdriven och provokativ. Granskningsnämnden kan emellertid inte finna att den framställningen medför att inslaget strider mot kravet på opartiskhet. Nämnden anser inte heller att de tillfälligt medverkandes uttalanden eller programmet i övrigt medför att inslaget strider mot kravet i sändningstillståndet.

Detta beslut har fattats av Kerstin Calissendorff, Jan-Erik Billinger, Jesper Strömbäck(skiljaktig), Annika Åhnberg, Henrik Jermsten, Arash Mokhtari och Martin Holmgren efter föredragning av Petter Mattsson.

På granskningsnämndens vägnar

Kerstin Calissendorff

Petter Mattsson

SKILJAKTIG MENING

Ledamoten Jesper Strömbäck var skiljaktig. Enligt hans mening skulle programmet fällas med följande motivering.

Programmet innehöll en beskrivning av marknadsekonomi som var kategorisk och odelat negativ. Det hade varit lämpligt att lyfta fram även andra aspekter av det systemet. Vidare kan det ifrågasättas om en sådan beskrivning är lämplig i ett program som riktar sig till barn och ungdomar. Genom avsaknaden av en sådan nyansering – av en för programmet essentiell fråga - strider programmet mot kravet på opartiskhet.